

Valdas Samkus

Kilęs iš Varėnos, 22 m.

Valdo Samkaus dienoraštis

Gerbiamas skaitytojau, draugiškai įspėju, jog šis dienoraštis yra perrašytas ir redaguotas jau Lietuvoje. Įspūdžiai ir patirtis įgyta ekspedicijoje, kuriuos čia atskleidžiu, jau apvirškinti minčių sultyse sugrįžus, tačiau dar be galo švieži bei nuolat permąstomi ir menami. Šie atminimai surašyti ne dienomis, bet atskirais skyreliais, kurių yra tiek pat, kiek buvo misijos dienų, bet daugelis jų yra kelių parų minčių rezultatas. Visą tai, ką pasakoju čia, yra su menka savicenzūra bei politiškai korektiškame ir etiškame teksto formate. Perrašytuose puslapiuose nerasite pritekštų uodų ir neužuosite „purškalo“ nuo uodų kvapo, tačiau juose sudedu tai, ką norėčiau padalinti visiems, bent kiek norintiems sužinoti, kas vyko 8-osios misijos į tremties žemes metu.

I skyrius

Ilgas moralinis ir dvasinis rengimasis iki išvykimo taško tirpo pernelyg greit. Galbūt fiziškai buvome pasirengę labiau nei savuoju vidiniu nusiteikimu. „Nepažįstu šių žmonių, kuriais teks pasitikėti“ -prieš išvykimą primindavau sau, tačiau nė neįsivaizdavau, jog jie gali tapti mano šeima ir išskirtinai artimų žmonių ratu. Manau, panašius išgyvenimus sutiko ir tie, kurie buvo tremiami anuomet. Greičiausiai bendrystė ir tarpusavio pagalba buvo ne tik neišvengiama, bet ir būtina išlikimo sąlyga.

Net nesupratau, kaip greit išaušo savanoriškos tremties valanda. Nepasiieškojęs knygelės savosioms dienoms aprašyti, išvykau ieškoti nepažintos atminties. Palikdamas Lietuvoje

draugus ir mylimąją, šeimą, artimuosius ir kelis nebaigtus gyvenimo paveikslus pasileidau į rytus – mįslingas Rusijos glūdumas. Atsisakiau įprasto ir čia Lietuvoje neatsiejamo nuo kasdienio darbų komunikavimo – mobiliojo ryšio, interneto, laikrodžio ir pan. Tik taip suvokiau visišką atotrūkį ir įsijautimą į ekspediciją.

Tuomet maniau ir tai, jog išleidęs paskučiausiuosius pinigus ir galutinai išsikėlęs iš buto, kuriame gyvenau pastaruosius metus, užbaigiau dar vieną gyvenimo etapą, tad buvo metas prikrauti save nauju turiniu. Stūmiau save ten, žinodamas, jog laikas save pažinti kitoje perspektyvoje.

Iki šiol TREMTIS buvo žodis, kuris reiškė ne mano patirties tragiškumą. Iki šiol Sibiras ir Taiga buvo „žiema“, „meškos“, neįžengiami miškai, degtinės kriokliai ir samagono upės bei, žinoma, tūkstantinės mirtys, kurios buvo mano nepažintos dalies fragmentas. Dabar – sunku kalbėti apie tai nesusimąstant, neprikeliant prieš akis tai, ką regėjome ten būdami.

Jei atvirai, ne daug tekalbėjau su seneliais apie mūsų giminių tremtį – pakako žinojimo, jog tokių būta. Pamenu, jog dar prieš išvykimą į ekspediciją pasiteiravau močiutės, tačiau mano patyrimas tada būtas per menkas, o suvokimo tvora per aukšta, jog suvokčiau bent šlakelį tikrosios tremties tiesos.

II skyrius

Išleistuvės priminė pompastiško įvykio minėjimą, o išlydinčių žmonių veiduose mačiau, jog esame palydimi į nuotykių paieškas. Šypsenos, juokai, sveikinimai, plojimai, paskutiniai patarimai ir bučiai bei gyvybės pilni žvilgsniai susodino mus į traukinį Vilnius- Maskva. Tuomet dar pagalvojau, Dievaži, juk tremties prigimtis yra visiškai priešinga šioms nuotaikoms. Tuometinė tremtis kupina skausmo, ašarų ir netekties. Su kokiomis mintimis išvyko žygio dalyviai??

Jau traukinyje pasijutau esąs svetimas. Nereikėjo mūsų ekspedicijai pasiekti net Maskvos ir tenykščių gyventojų, kad sutiktume iš nuostabos aikčiojančius Rusijos piliečius ir kitus traukinio keleivius. Tad grupėje nuspręsta labai daug detalių neatskleisti bei vengti mūsų tautas siejančių opių temų. Pasiskelbėme turistų grupe.

Kaip įspėjo draugai, traukinyje sutikome ir tokių žmonių, kurie mėgsta kompaniją prie stalo ir savotiškas svaiginimosi varžybas. „Kitas mentalitetas, būk atsargus nes ne aišku, kaip reikalai gali pasisukti“, atmintinėje buvo paryškinta trimis įspėjančiomis juostomis. Būti mandagiam ar atsargiam? O gal tai viena ir tas pats.

Išėjo taip, kaip išėjo, teko susėsti su gerokai priragavusia kompanija.

Geroji šio susidūrimo dalis – įgijau teorinių žinių, kaip pasigauti bei, žinoma, paruošti laukinę voverę ir kitus Sibiro gyvius (kiek supratau, svarbiausia majonezas/grietinė ir svogūnai). Blogoji, jų monologas tapo įkyrus ir vyrai nuolat duodavo suprast, jog esi kažkaip skolingas

už jų suteiktą dėmesį ar pan. Ačiū Dievui, traukinio bufetas užsidarė ir su komanda grįžome į guolius. Mūsų nuostabai, vyrai keliaujantys atskirose kupė, ryte mus vėl aplankė. Tarsi netyčia, tarsi pasiklydę, tarsi tarp kitko. Istorija su jais baigėsi tik Maskvoje, tačiau visumoje – susidūrimo turinys išliko ganėtinai pikantiškas ir pamokantis.

III skyrius

Naktis su naujaisiais draugais buvo nuoširdi, pradėjo rodytis grupės kontūrai ir malonus bendrystės jausmas. Visi buvome lygiais, taip pat- savotiškai išskirtiniais. Lyderio emblemos, žėrėjo ant daugumos bendražygių asmenybių. Keliavimas bendrame vagone priminė karo lauko ligoninės palatą. Dviguliai gultai, tvankumas, aitrus žmonių kvapas, nuolat užimtas tualetas ir kyšančios miegančiųjų pėdos tiesiai tau prieš akis. Vos du langai buvo praverti bendrajame vagone, oro ir vandens resursai ėjo į pabaigą, bet nuotaikos šilo.

Maskvoje buvome sutikti pagarbiai. Išties, buvo jaučiamas didžiulis dėmesys ir susirūpinimas mūsų misija. Ambasadoriaus žodžiai netik padrąsino, bet ir įpareigojo. Kiekvieno mintyse atsirado daugiau supratimo, kur mes esame ir kur link einame.

Jokio bendro nusistatymo prieš rusus niekad ir neturėjau, tačiau žinojau – Maskva nėra Rusija. Tokia ryški distinkcija tarp skurdo ir prabangos, toks keistas ir svetimas išskirtinumo pompastikos pagrindu dar nebuvo man regėtas.

Vėliau aplankėme meno muziejų, kuris buvo rekomenduotas paties ambasadoriaus. Turinys man patiko, tačiau fabriko dvasia ir kepyklos principu kepami „meno kūriniai“ sielos neturėjo

ir vargu ar kada turės. Maskva nuvylė savo architektūriniu išsibarstymu ir nevientisumu. Didžios valstybės sostinė, buvo tarsi pabirusi mozaika prabangos ir žėrinčio metalo šešėlyje. Tai ne Europa, manau, Maskva reprezentuoja kitą pasaulį, kuriame daugiau atstumiančio materialumo .

Gyvenome Lietuvos ambasados svečių namuose. Kolegos žodžiais, stengėmės nepriprasti prie prabangos. Išskirtuose viešnagės kambariuose gyvenome po šešis. Dalis miegojo ant grindų savo miegmaišiuose, kitiems pavyko įsitaisyti į lovas. Naktis Maskvoje „džiugino“ tvankumu, o kūnas lipo prie įvairių daiktų (pvz. drabužių, krėslų), kaip irisas prie gomurio. Tačiau atvirumo srityje, kėlėm vis naujesnes karteles. Be to, bandėme po truputį priprasti, kad privatumo tarp grupės ribos blunka.

Čia prisimenu aptartą manifestinį užrašą ant sienos, kuris reiškia sugebėjimą visame kame atrasti optimizmo šaltinį. Keista mase ant sienos tepamas juokas „Cha cha cha“.

IV skyrius

Būdami Maskvoje aplankėme kapus. Vienuose palaidotas Lietuvos prezidentas Žemaitis, kituose Rusijos. Nagrinėdami Rusijos širdį, visuomet jautėm stebintį žvilgsnį, prie kurio teko pratintis visos ekspedicijos metu.

Traukiniu pajudėjome toliau. Buvome šokiruoti, jog daugiau nei 30 val. kelionę, teks praleisti atskirai nuo kitų grupės narių. Situacija buvo tokia, jog grupelės po penkis šešis gavome labai išbarstytas vietas. Maža to, tai buvo viršutiniai guoliai virš nuolat miegančių močiučių ir

diedukų. Entuziazmas neblėso – buvo rasta išeitis. Devyniolikos žmonių grupė susėdo į vieną kupė.

Šiandieną sunkiai prisiverčiu porcijai ledų, o dar sunkiau bet kokiai dešrai paragauti. Šioje ilgoje kelionėje teko apsinuodyti maistu ir nepasakyčiau, jog norėčiau tai pakartot dar syk. Šlykštus jausmas užmigti su nuolatiniu noru bėgti į tualetą, kuris dažnai buvo rakinamas arba tiesiog užimtas. “Kam tie patogumai?”, nuolat ramino vienas kitą. Tarp kitko, juodas humoras ar pošlykščiai įprastoje aplinkoje neminimi juokeliai buvo kasdienės rutinos prieskonis.

Traukinys iš Maskvos į Serovą. Šią dieną aprašau jau būdamas jame. Įspūdžiai, mintys ir nuotaikos keitėsi tarsi anksčiau minėto Ceriteli paveiksluose.

Po mažu ryškėja Roberto (vėliau praminto autoriumi) asmenybė. Jau Maskvoje, jis galando kirvius ir ruošėsi tikslingiau nei bet kuris mūsų. Kaip vėliau išaiškėja Robertas ir dažnai neminimas Tautvydas – mūsų grupės auksarankiai.

V skyrius

Atvykome į Serovą. Beveik nebeliko laiko ar noro dienoraščio pildymams, mat jis nuo patirto nuovargio tampa skurdus ir beprasmis. Uodai lesa, kaip pasiutę – o mintyse sukasi svajonės, kaip atrasti ramybės oazę.

Čia susitinkame su grupės vedliu – pastarasis iš pirmo žvilgsnio pasirodė esąs uždaras ir griežtas. Vėliau šio žmogaus poza grupėje vertinama nevienareikšmiškai.

Geras emocijas stengiuosi įrašyti į diktofoną.

Pėsčiomis keliaujame į pirmąją stovyklavietę. Jau išlipę iš mikroautobuso suprantame – čia karaliauja uodai. Dar Maskvoje svarstėme – šiltų drabužių neprisireiks... cha, taigos gamta spjauna mums į veidus, vakare pasirodo mažųjų musyčių batalionai. Nuo šių piranijų nepasislėpsi net po tinklu ar anti-parazitinių purškalo. Vadas nuolat primena burundukų ir vietinių meškų grėsmę.

Maisto komandos dėka valgome, kaip Sibiro karaliai.

Apžvelgę pirmąsias kapines, suprantame, jog čia laidojimo ir kapų priežiūros kultūra nėra iš tolo neprimena mūsų pažįstamo vaizdo. Suradę lietuvių kapus džiaugiamės...vėliau liūdime – dauguma jų virtę kupstais, apaugę samanomis, šiukšlių ir šakų krūvomis, arba tiesiog grioviais. Kapų gėlės čia- iš padangų iš plastikinių maišelių ar tiesiog iš varinio drato išlankstyti vainikai. Kryžiai ir tvorelės menantys lietuvių tapatybę išblukę, aprūdiję, nykstantys, bet visuomet iškalbingi.

VI skyrius

Dvi dienas trunkantis pirmųjų kapinių tvarkymas atneša puikius rezultatus. Dabar kapus pasiekia saulė, metalinės tvorelės ir kryžiai ištiesinti ir pasirengę atlaikyti dar dešimtis metų. Dar dešimtys metų su lietuvių dvasia ir milžinų atminimu.

Kapinių vieta ypatinga. Ten kur jos baigiasi, esti pievos, kurią vietiniai gyventojai šienauja ir aplanko. Turbūt tik nedaugelis žinojo šių kapinių ribas, mat iš miško pusės vyksta medžio kirtimo darbai, kurie bet kuriuo metu grasino kapų sunaikinimu.

Grupės merginos kruopščiai šveičia ir dažo prikeltas tvoras ir atlenktus kryžius, o dvi vaikinių komandos, atsižvelgiant į aplinkybes, profesionaliai stato visas kapinių ribas juosiančią tvorą.

Darbams einant į pabaigą apeinama visa tvora – dabar ji turi veidą, išskirtinai lietuvišką veidą. Juk tik šios kapinės, šiame regione, kurioms jau kelios dešimtys metų yra sutvarkytos, o tai pasak vietinių – lietuvių braižas, kurį jie atsivežė tremties metu.

Net jų kaimuose stokojama kruopštumo. Namai apaugę žolėmis. Rodos tai, kas buvo pastatyta prieš pusamžį nebuvo liesta žmogaus rankomis nė kart. O gamta, kaip vėliau suprantame, žmogaus namus lipdė tiek šaltais tiek karštais pirštais. Atmosferoje ir miestelių dvasioje vyrauja pasyvumas, o gal tiesiog kitų vertybių konstruota pasaulėžiūra.

Šis regionas – pramonės regionas. Čia žemdirbystės pėdsakų mažai. Metalurgija, naudingųjų iškasenų gavyba ir pan. Pagrindinis čiabuvių (čia būnančių) indelis paSibirės regione – fabrikai, šaltas žiemos atlaikančios trobos, šachtos ir pan.

Vakare Robertas (toliau autorius) sugalvoja, jog reikalingas kryžius. Pastarąjį padirbti padeda keli grupės vaikinai ir ypač ramusis Tautvydas. Visą naktį girdėti autoriaus kirvio ir medžio akistata, ryte regimas rezultatas džiugina. Išties, tuo metu maniau, jog kryžius nėra

pagrindinis akcentas, tačiau šiandieną didžiuojuosi, jog galėjau sudalyvauti jo įleidime į žemę ir pašventinimo procese.

Ant kryžiaus prikalamas mažesnis kryželis su Jėzumi, šis autoriaus darbas pašlakstomas švęstu vandeniu ir merginų dainuojama lietuvių liaudies daina.

Per kūną nuvilnija pasigerėjimo drebulys. Greičiausiai ne daugeliui, kuriems tai bus perpasakojama pavyks tai suprasti.

VII skyrius

Antrose kapinėse dirbame sparčiau, tačiau trūksta organizuotumo. Tai nėra bėda, nes po mūsų apsilankymo kapinės įgauna naują veidą. Kadangi lietuvių kapai įsiterpę provoslaviškų kapinių ribose tenka pasakyti – “šie kapai ne mūsų” ir palikti juos gamtos valiai. Galų gale, nežinome ar kitatikių (t.y. mūsų) patvarkymas būtų sutiktas palankiai. Žinoma, vietiniai mus pagiria, jog nepamirštame savų, tačiau bendroji čiabuvių nuostata išlieka neaiški.

Išvengdamas veiksmų aprašymo, norėčiau tiesiog pastebėti, jog grupėje nestinga juoko ir šypsenų. Tai ir buvo mūsų stiprybė, kuri atsirado mūsų sukurtos bendrystės rėmuose. Vis dažniau vakarais pasisakoma, jog tampame artimesni. Vis dažniau norima pasisakyti, kas gerai ir kas tobulinta. Rodosi, jog atviraujama iki begalybės, tačiau išlieka tam tikri grupės susiskaldymo momentai Vedlys visuomet atšiaurus ir griežtas, vadas (Arnoldas) atsargus ir pabarsiantis, Pavlikas (Paulius, LiJOT atstovas) kintantis ir nenuspėjamas.

Ilgainiui atsiranda šeimos kontūrai. Mažoji sesuo, kuria norisi rūpintis. Brolis, kuriuo gali pasitikėti ir ieškoti stiprybės. Vyresnioji pusseserė, kuri turi mamos, tetos ir sesės bruožų. Taip išlikti ir siekti tikslų tampa lengviau.

Ir čia pastatomas kryžius, mažesnis, bet ne mažiau iškalbingas ir garbingas. Jį įbedame buvusio kryžiaus, kuris per dešimtis metų sunyko, vietoje.

Vietovė paliekama su keistu prisirišimu, tačiau viltingu žingsniu misijos tikslų link.

VIII skyrius

Persikėlimas į kitą vietą trunka ištisą amžinybę. Susidūrimas su vietine teisėsauga vėliau dar ilgai aptariamas. Ilga ir varginanti kelionė su mikroautobusais išsiurbia jėgas, kurių prireikia įsikūrimui. Tačiau tualetas tampa pasigerėtinais įspūdinga vieta. Ant šlaito iškasame duobę, o autorius ir Tautvydas nukaldina sėdėjimui rėmus. Maži dalykai įgauna vis didesnę vertę. Tai imame suprasti netik maisto, bet ir paprastų poreikių atžvilgiu.

Koldūnai sutinkami su ovacijomis ir smerkimu. Jau antrą naktį tenka budėti su Jara (grupės operatoriumi). Vakaras neprailgsta, tačiau dienoraščio pildyti nepavyksta.

Kostia ir Jūra (Kęstas ir Justas) tampa smalsiausieji. Jiems pavyksta susipažinti, o galbūt tiesiog pažinti vietinių svetingumą.

Įkurtoje stovyklavietėje susiduriame su begaliniais uodų antpuoliais, tad nuo šiol į WC einu tik labai reikalui prispyrus.

IX skyrius

Trečiųjų kapinių tvarkymas tampa dramatišku, kai po šiukšlių krūva randame mažus paauglio, o galbūt net vaiko kaulus. Pastarieji persiviję šaknimis bei kelia įvairias pasipiktinimo emocijas. Kaip taip galima pasielgti? Nuovargis daro savo – laikas praleistas kapinėse irgi ne dovana.

Pasivažinėjimas vietiniu transportu ilgai išliks, kaip ekstremalių pojūčių epizodas.

Pradedu ryškėti šilumos ir meilės trūkumas, tad prisimenami mylimi žmonės Lietuvoje. Keisčiausia, jog namo, kaip į materialų tašką netrokštu, grupė pasisako panašiai. Galbūt tiesa, jog namai yra ten kur mylimi žmonės, pastarųjų esti ir mūsų ekspedicijos tarpe, tad ilgesį pavyksta šiaip taip pažaboti.

X skyrius

Dešimtą dieną aplanko apšvieta, jog dienoraštį reiktų pildyti ne aprašymais ką veikiau ir kada, o emocijų ir išgyvenimų aprašymu. Galų gale, nusprendžiu, jog jį pildysiu jau namie arba kai atrasiu stiprybės bei, žinoma laiko. Mat einamuoju laiku rašančių žmonių mintys

nutolsta nuo grupės ir atsiranda, kažkoks neįaukus tylos vakuumas, kuris vagia iš grupės laiką.

Nuovargis ir visos dienos įvykiai vedė link visiško išnykimo. Vakare veide nebeliko gyvybės ženklų, o ankščiau prarėžta paaky žaizda, trukdė pasimėgauti paprasto užsimerkimo malonumu. Sūrus prakaitas ir anti uodų purškimas griaužė ir priminė kiekvieną atsivėrusią žaizdelę, o jų buvo ne viena ir ne dešimt. Upėje įlipau į mazuto košę, atsinaujino kojos skausmai. Kiekviena nesėkmė krovėsi ant savijautos pečių iki tol, kol išsiurbė visą gerą emociją. Keiktis ir pasiūsti troškau visus – tai turbūt ir buvo mano emocinio nuovargio pikas. Vėliau viskas ėmė tvarkytis ir sukrito į savo vietas. Vėl galėjau neskoningai pokštauti ir rodyti gelstelėjusius ir apnašomis padengtus dantis.

XI skyrius

59 kvartalas, po šiai dienai asocijuojasi su didžiausiu ten išgyventu siaubo filmu. Gamtos ir fizinio išsekimo groteskas leido iš naujo įvertinti turimą arba tai, kas buvo neįvertinta iki tol. Net vietiniai iš mūsų juokėsi ir įspėjo apie 59 kvartalo ypatumus. Tokiu metų laiku ten karaliauja miško žvėrys – šernai, vilkai, burundukai (pasirodo, jie aršesni nei maniau), bei žinoma meškos. Kokio velnio nepaėmėme vandens ir kaip išdege akis pasileidome į taigos gelmes.

Šaukdami ir šūkaliaudami pasileidome į senąsias miškakirčių gyvenvietes. Gerklėje strigo troškulio jausmas, o kojos smego į pelkių ir samanų grindis. Ėjome vorele, tad bendravimas

su grupe vyko gana retai. Didžiąją dalį ėjimo regėjau tik priekyje einančių pėdas ir stengiausi jas atkartoti.

Tvankus oras, parazitų tuntai ir troškulys ėmė kirsti per mąstymą. Greitai tapome irzlūs ir jautrūs bet kokioms smulkmės. Vieni gėrė per daug, kiti per lėtai...poilsio pertraukos buvo daromos vis rečiau ir po didesnio nueito atstumo. Vienintelis linksmas ir motyvuojantis eiti žygio atributas buvo ganėtinai banalus humoras.

„Kas nori namo? Kas pas mamą? Gal limonado? Gal vandens...nori?-reiškia tau metas namo? Gintautai gal namo?“ Šiais žodžiais spyrėmės į priekį ir nors po nosim murmėjom, kaip velniškai įkyrėjo sužvėrėję uodai bei bliovėm esą ištroškę, per šlapias ir aukštas žoles brovėmės pirmyn.

Mintyse skambėjo vietinių sarkazmas – „Nors praminsite kelią“, o mūsų gretose jau svarstėme, kokie įžymūs aktoriai vaidins mus būsimame filme „59 kvartalas“.

Šiaip ne taip priėjome tuo metu tik nuspėjamą stotelę. Vedlys abejojo, tad dalis vargšelių pasileido eiti toliau. Aš – tuomet maniau, jog nebegaliu, ieškojau bet kokios dingsties pasilikti ir pailsinti subrinkusias kojas. Liko dar keli bendražygiai – mintyse virė svajonė gurkšnio šalto vandens.

XII skyrius

Tai ką gėrėme švelniai vadinom „kompotu“. Keisto poskonio rudos spalvos balos vanduo, tapo mįslingu gėrimo šaltiniu. Pagardintas džiovintais vaisiais ir pervirtas tris – keturis kartus,

perfiltruotas karštas vanduo vilgė mūsų gerkles, tačiau troškulys rodė nemažėjo. Juokinga prisiminti abejones dėl šio gėrimo, mat vėliau iš čiabuvių sužinome – visas vanduo iš balų link 59 kvartalo geriamas.

Sutvarkome kapines taigos gelmėse, autorius ir Tautvydas išskaptuoja ir nudrožia dar vieną kryžių. Šis labiau žemaitiškas (neaukštas, kresnas). Pamenu dėl kryžiaus gamybos šįkart kilo trumpa grupės suirutė. Esame nuvargę bei ištroškę, norime atgal, norime pailsėti, o dar labiau neprakaituoti ir svarbiausia – atsigerti.

Vėliau, jau Lietuvoje girdėjom, jog mūsų „ekspedicija patyrė sunkumų, neturėjo gryno vandens“. Šie žodžiai savaime nebylūs, tačiau man jie reiškia grupės ištvermę ir primena tą vertės suvokimą, kuris lydėjo mus tomis dienomis. Pirmieji gurkšniai buvo auksiniai. Nesu gėręs skanesnio vandens, nesu tiek svajojęs apie akimirką Ignalinos ar bet kurio kito Lietuvos ežero vėsoje.

Ištrūkti iš to purvo ir uodų bei karščio fronto buvo išties dramatiškas mano gyvenimo epizodas. Vos ne su ašaromis (galbūt nebuvo iš ko jų išspausti) sutikome grįžtančius su vandeniu Kostia, Jūrą ir Martin Martinson (Kęstas, Justas, Martynas).

Vėliau, manydami, jog mūsų kapinių tvarkymas jau baigtas, atsikratėme daug daiktų.

XIII skyrius

Dėl vietinės biurokratijos grįžome į Serovą. Čia pradėjo darytis keisti dalykai. Dar Naujojoje Lialioje apsirgo Gintarė, vėliau sergančiųjų buvo bene pusė grupės. Rodė, jog apsinuodyta

vandeniui ar maistui, kurį valgėme išėję iš 59 kvartalo. Atpyliau viską, ką valgiau, viską ką gėriau – linksma nebuvo visą parą. Kostia pasinėrė į 39 C „malonumus“ – šalo, daug prakaitavo, laužė kaulus, svaigo ir trumpam nesisusivokė bei buvo išnykęs. Panašūs požymiai pasireiškė bene pusei grupės.

Sirgti Rusijos gelmėje, be suvokimo, kas vyksta su tavo organizmu...jei ne Emilija ir grupės palaikymas bei rūpestis, manau, būtų liūdniau.

XIV skyrius

Prieš baigdami planuotus misijos darbus, grupė sutvarkė dar vienas kapines. Nors šios buvo mažesnės, darbo buvo daugiau nei pakankamai. Išpjovėm, išrovėm, išnešėm galybę medžių nuo vieno kapo, kitų tvarkymu užsiėmė kiti, tad nemačiau kokie darbai buvo atliekami ten. Nuovargis ir dar pilnai neatsigavęs organizmas, trukdė bet kokiam gerų emocijų ieškojimui, tačiau apsilankymas pas tremtines seseris buvo dienos zenitas. Šiltas ir draugiškas priėmimas. Močiutės rodė nuotraukas, pasakojo savo gyvenimo istorijas – tai buvo jautrios, tačiau svarbios ekspedicijos akimirkos.

XV skyrius

Vėl ilgai trunkančios kelionės traukiniu. Tačiau jos neprailgsta, mat su grupe tapome savotiška šeima. Dainuodami „kalinka“ maukiame iš prabangaus starbucks puodelio raudoną gairę ir dalinamės įspūdžiais. Štai dabar, kai viskas rimsta ir grįžtame namo, širdyje ėmė

kažkas plazdėti stipriau, galvoje ėmė rasti minčių verpetai. Tiek daug išgyventa ir patirta. Kartais tokių potyrių ieškai ištikus mėnesius, kartais žmogus neranda jų visą gyvenimą...man jie visi nauji, man jie visi brangūs ir be galo svarbūs.

XVI skyrius

Kas manyje persimainė? Šią akimirką (bet tik šią) galiu prisipažinti, jog nuo vertybių ir jausmų spintos buvo nubrauktas sluoksnis dulkių. Dažnai apmąstau, ką turėjo jausti priverstinai ištremti ir atskirti nuo artimųjų. Tuo metu jų vagonuose nebuvo žaidžiama „Mafija“, „tūkstantis“ ar kiti žaidimai... tuo metu gyvenimas iš jų buvo išplėšiamas ir kiekvienas jų tempė su savim sunkesnius ryšulius nei mes- skausmą, baimę, nežinią, nevilgtį ir, žinoma, pyktį.

Namų nepasiilgstu, bet matyt dėl to, jog tokių neturiu. Tačiau grįžti trokštu- sutikti draugus, apkabinti mylimąją, sudalyvauti Krintinėje masėje, išgerti bokalą šaunioje kompanijoje (kad ir vandens).

Žvelgdamas per traukinio langus į horizontą, kuriame svetimų miškų ir miestų linija susitinka su dangaus skliautu – jaučiuosi maža mūsų šalies dulkelė, bet kartu jaučiu, jog esu kažko didelio ir prasmingo dalis.

Tik nepažįstamų, bet artimų žmonių, kurie tapo šeima akyse atrandu prieglobstį ir ramybės oazę svečioj šaly. Tik lietuviškais žodžiais kalbu tikrai nuoširdžiai ir tik jų skambesys esu namie į kuriuos ilgisi grįžti.

Kad ir kaip trokščiau atrasti patriotizmo formulę, susiduriu tik su vulgaria matematine lygtim. Manoji atrodo taip : „Patriotizmas – tai nuoširdus įsitraukimas į lietuvių bendruomenę, kuri veikia šalies bendrystės , tautos gerovės ir gimtinės labui.“ Tačiau šie žodžiai tarsi tuščias burbulas subliūkšta prieš nosis tų, kurie nenori suprasti, kurie ieško klaidų, ieško „kabiliukų“ ir verčiau spjauna į šulinį nei iš jo geria.

Žvelgdamas į sąlygas, kuriomis gyveno ir stengėsi išgyventi priverstinai ištremti, aš permąstau daugelį savųjų tiesų apie šį skaudų mūsų šalies epizodą.

„Darbas išlaisvina“ frazės žodžiai slepia ne tik svetimų tautų tragiškumo šešėlį, bet ir musikės išlikimo užkulisius. Žmonės sugebėję užjausti ir atjausti artimą ir svetimą, pajėgė išlikti. Šitai nėra praeities siūlomas moralas, verčiau po šiai dienai taikomas išlikimo receptas.